

Лесозащитните и икономическите аспекти на съхненето в ДЛС „Осогово“

Инж. Марина ВЕЛИНОВА - заместник-директор на ДЛС „Осогово“ - Кюстендил

През последните години на територията на ДЛС „Осогово“ протича процес на съхнене на бѐлоторовите насаждения. Причина за това са влошените растежни условия през 2012 и началото на 2013 г., възрастта и големата пълнота на културите, разпространението на кореновата гъба и върховия корояг. Съхненето засяга основно култури от бял бор на възраст между 10 и 50 години и се наблюдава от края 2006 г., като отначало е на малки площи, а от пролетта на 2013 г. - на по-големи. Основно засяга културите, създадени на по-ниска надморска височина - до около 800 метра.

Лесозащитната станция - София, координираше действията в ДЛС „Осогово“ в борбата с вредителите, но към настоящия момент прилаганите методи се оказват последствени и недостатъчни. Една от причините са и твърде сложните и продължителни процедури по отгадането за ползване на поразените от корояди и съхнене култури. Поради прогресивното развитие на повредите, констатирано на площ от около 6352 дка (за 2013 г.), е необходимо да се вземат спешни мерки за овладяване на процеса.

Единственият вариант да не се допуснат още поражения от вредителите е извеждането на санитарни сечи с интензивност 100 % за засегнатите площи. Те се извършват приоритетно съгласно нормативната уредба и предписанията вследствие на извършени теренни обследвания с представители на ЛЗС - София. От началото на 2013 г. са проведени процедури за възлагане на добива на засегнатата дървесина и за продажбата „на корен“ за 6095 пл.м³, което представлява 13.4 % от общото предложено количество на процедури. За задоволяване на нуждите на местното население от дър-

ва за огрев през тази година са предложени и одобрени 2176 м³, предвидени за ползване от санитарни сечи в борови култури. Поставят се възможно най-кратки и ефективни срокове за извършване на необходимите санитарни мероприятия, така че да се ограничи възможността на насекомите да се адаптират и разпространяват на нови площи.

Особено застрашени са затворените басейни и с неразвита инфраструктура, тъй като при установяване на първите симптоми засегнатите дървета не могат да бъдат отсечени навреме.

На територията на ДЛС „Осогово“ са предвидени за усвояване нови инвентаризирани короядни петна на обща площ 771 дка с обем 16 823 м³. Тенденцията през последните години е увеличаване на интензивността на повредите от короядите и съхнене от абиотични фактори, както и увеличаване на засегнатите площи, вследствие на което до края на годината се очаква промяна в отчетените до момента данни за нападения. Към 9 септември т.г. от преходните неувоени количества от ЛФ-2012 г. и отгадените през 2013 г. общо са усвоени 525 дка със стояща маса 9981 м³, в т.ч. от предложените през 2013 г. общо 6095 м³ досега са усвоени 4162 м³. Върху част от освободените площи при санитарните сечи, където естественото възобновяване е затруднено, се извършва изкуствено залесяване - средногодишно около 100 дка, предимно със зимен гъб и групи широколистни видове.

Усвояваната дървесина е със силно влошени качества и обикновено се ползва като дърва за огрев и в по-редки случаи като дървесина за технологична преработка. В настоящата пазарна конюнктура търсенето на

© Божидар КЪСТОВ

Най-важното за съхнещата в момента дървесина е тя да бъде усвоена бързо и без да се отчисляват вноски във фонд „Инвестиции в горите“. В по-недостъпните терени дори може да се наложи изсичането ѝ да се субсидира, за което също са необходими съответните нормативни и административни решения (снимките са от 07.10.2013 г.)

тези сортименти е силно ограничено, което създава сериозен проблем при реализацията на гървесината, докато от санитарни сечи от короядните котли и засегнатите от физиологическото съхнене на културите.

Високата ставка, която плащаме на кубичен метър като отчисление за фонд „Инвестиции в горите“ (10 лв./м³ обезличена гървесина), не позволява да регулираме цената на каламитетната гървесина. За момента по-ниската цена е единственият вариант фирмите ползватели да заселят интереса си към проблемната гървесина. Затова предлагаме за гървесината, добита от санитарни сечи, вследствие на нападение от коренова гъба и върхов корояд, отчислението за фонд „Инвестиции в горите“ да бъде с нулева или минимална ставка.

От гледна точка на лесозащитата самото отсичане

на гървесината без незабавната ѝ реализация би довело до развитието на вторични насекомни вредители и болести на отслабването, които ще направят невъзможно възобновяването на освободените площи. Остава открит въпросът с третирането на горите на физически лица при възникване на каламитетни проявления на насекомите или масови заболявания. Липсва законово разпореждане, което да задължава собствениците на гори да извършват необходимите лесозащитни мероприятия в тях. Наложителна е промяна в Закона за горите и Наредба № 12, като в такива случаи необходимите мероприятия в засегнатите площи да бъдат извършвани от териториалните поделения за сметка на техните собственици. Получените от реализацията средства, след приспадане на необходимите разходи, да бъдат акумулирани във фонд „Инвестиции в горите“.

Инж. Василий МАРИНКОВСКИ - директор на дирекция в РДГ - Кюстендил

Един от най-сериозните проблеми за лесовъдската колегия през последните три десетилетия е съхненето на иглолистните култури. Появата на първите съхнения на единични и групи гървета се проявява през 80-те години на миналия век, което се отнася за естествен отпад. Основните фактори, които въздействат върху здравословното състояние на иглолистните култури, са биотични, абиотични и антропогенни. Силните засушавания в няколко поредни години, влошените екологични условия, както и несвоевременното провеждане на отгледните сечи, създават стресова ситуация и предпоставки за развитие на патогенни и насекомни вредители в тях.

С особена острота е съхненето в горските територии, стопанисвани от ДАС „Осогово“. Горите на стопанството заемат 62 141 ха, от които 57 000 ха са залесени територии. Иглолистните култури, създадени на територията, са 17 157 ха, което представлява

около 30 % от всички гори, стопанисвани от ловното стопанство. Това показва и важността на проблема със съхненето днес.

В стопанисването на така създадените огромни площи от иглолистни култури са възниквали различни проблеми, свързани със здравословното им състояние. В периода 1992-1994 г. значителни площи от иглолистни култури, създадени предимно на бивши земеделски земи, на възраст 30-40 години, са нападнати от гъбен вредител - кореновата гъба *Fomes annosum*. Вследствие на каламитета бяха изведени санитарни сечи върху хиляди декари.

Прави впечатление силното нарастване на съхнещите култури в края на миналата и в началото на настоящата година. Като основна причина можем да открием продължителното засушаване през 2012 г. (в продължение на 72 дена в региона не имало абсолютно никакви валежи) и през пролетта на 2013 година. Тези обстоя-

телства говедоха го силно намаляване на водните запаси, което оказва негативно влияние върху физиологичното състояние на културите, особено като се има предвид, че преобладаващата част от тях са създадени на бедни месторастения. Във физиологичнослабите култури се създава предпоставка за нападението им от насекоми и гъбни вредители. При забавянето на извеждане на санитарните сечи насекомните вредители нападат и здравете във физиологично отношение култури и насаждения.

Проблемът става още по-сериозен, като се отчете липсата на всякаква реализация на съхнещата иглолистна гървесина. Климатичните аномалии и стагнираният пазар ще говедат го лавинообразно съхнене на културите в региона.

В началото на юли ИАГ даде указания за предприемане на мерки с цел да не се допусне увеличаването

на съхнещите площи и да не се похабява гървесината. Указанията се изразяват в незабавна и всеобхватна инвентаризация на съхнещите площи, своевременно извеждане на санитарните сечи, оставане на живите жизнени гървета, извършване на постоянен лесопатологичен мониторинг на иглолистните насаждения и култури, освободените след сечта площи да бъдат предвидени го 3 години за залесяване, което да се извършва с местни широколистни видове.

Допълнителна мярка е да бъдат направени постъпки чрез кметовете на общини и населени места, както и със съдействието на областните управители, да започне заговояване на населението с иглолистна гърва. Това частично ще реши два проблема - снабдяването на населението с гърва за огрев и усвояване на съхнещата гървесина.

Д-р инж. Светозар МИХАЙЛОВ - директор на Югозападното държавно предприятие - Благоевград

Разполагаме с подготвени специалисти на всички нива, така че да реагираме адекватно, съгласно добрите наши и европейски лесовъдски практики. Ние трябва да съберем тази гървесина, да я продадем и да получим пари за нея, с всички неудобства и рискове, които трябва да предприемем. А неудобствата и рисковете са в това, че трябва да я добием и да намерим пазар. Пазарът е в застои, особено за такава каламитетна гървесина. Ще се наложи да работим и на загуба, ще се наложи да работим и на по-ниски цени, но тази гър-

весина при всички случаи трябва да се реализира. Не можем да си позволим да я оставим да съхне в гората. Колкото го възобновяването, то е неизбежно - ще мине първо брезата, ивата, другите широколистни, гората ще се възобнови. Там, където е III-IV бонитет, трудно възобновяващи се гори, имаме достатъчно семена в хранилището в Пловдив, с които да подпомогнем естественото възобновяване. Там, където то е невъзможно, имаме достатъчно средства и ще извършим изкуствено залесяване.

Инж. Борис СТАТЕЛОВ - заместник-директор на Югозападното държавно предприятие - Благоевград

Съвременната нормативна уредба не дава възможност за стимулиране на фирмите при усвояването на изсъхналата гървесина. Още повече, че цената на доставената гървесина в заводите преработватели се определя на тон, а не на кубик. Лесно е да се направи сметка, че при нормално тегло на свежоотсечена гървесина в рамките на 900-950 кг/м³ и тегло на суха гървесина 550-600 кг/м³ при доставката на продукцията в завода се осчетоводяват гърводобивните фирми, които влагат еднакви средства за добиването както на сухата, така и на свежата гървесина.

В рамките на ЮЗДП най-големи поражения се наблюдават в ДАС „Осогово“, като нападението от корояди засегна и съседните стопанства - ДГС - Невестино, и ДГС - Земен. В обхвата на тези поделения през тази година са инвентаризирани 36 000 пл. м³ поразена от болестта гървесина. За 14 000 м³ са проведени процедури за възлагане на добива, като 7000 от тях са добити и реализирани. Предстои провеждането на процедури за още 22 000 м³.

Изброените по-горе причини, както и предлаганата ниска изкупна цена от заводите не стимулират гърводобивните фирми да участват в провежданите от горските стопанства процедури за възлагане на добива на суха гървесина. Един от начините за стимулиране на добива на суха гървесина е споразумение със заводите за определяне на оптимална цена, удовлетворяваща както тях, така и гърводобивните фирми и държавните горски стопанства. Естествено това е

възможно при коригиране от страна на държавата на отчисленията за един кубичен метър реализирана суха гървесина, добита от санитарни сечи.

Понастоящем обаче гървопреработвателните предприятия отказват да купуват гори и свежа, здрава гървесина. Защо? Защото и тяхната дейност зависи от пазара. В момента има стагнация на международния пазар и предприятията са в „профилактичен ремонт“, тъй като продукцията им няма реализация. През това време складовете им се заредиха с гървесина спрямо потребностите за месец-два и повече напред. Лошото в цялата тази история е, че гърводобивът е тежък, дълъг и непривлекателен производствен процес, свързан с много рискове. Той не може да бъде спряна така, както може да се спре процесът в един завод - изключваш шалтера и когато ти потрябва, го включваш отново. За да се организира производството в гърводобива, трябва 3-4 месеца, половин година, ако не и повече. Така че нашите желания не винаги съвпадат с възможностите ни и се налага да бъдем достатъчно мобилни и доста прозорливи, за да използваме всяка ситуация - по отношение на време, сили, фирми, доставки, цени, тъй като цените основно зависят от търсенето и предлагането. От опит се знае, че когато потребителите са презадоволени с гървесина, търсенето пада. Всеки застои в реализацията на гървесина и липсата на пазари оказват финансово и икономическо отражение на показателите на предприятието.

Три са основните посоки на действие в ситуация, в която имаме 30 000 м³ инвентаризирани съхнещи култури на територията на четири стопанства. Първата е лесовъдската, която в рамките на пет-шест месеца може да се анализира и да се предприемат съответните действия.

Съхненето в горите е естествен процес, който обаче в последните десетина години придобива по-големи размери. Нормално е да има съхнещи и болни дървета, тъй като гората е жив организъм, но не е нормално да имаме големи каламитетни нападения и съхнения. Ед-

ограничаването на съхнещата площ не трябва да считаме, че сме ликвидирали процеса. Трябва да се отвари котел, който е поне с височина или височина и половина диаметър по-голям от височината на дървостоя, тъй като съседните дървета при всички случаи после заболяват и изсъхват. Отварянето на такива котли не е проблем от лесовъдска гледна точка, тъй като там се създават много добри условия за естествено възобновяване. Ако в рамките на 1-2 години то не се осъществи, винаги може да бъде подпомогнато по изкуствен начин. Ясно е, че приоритетно ще се залесява с местни широколистни видове, които са достатъчно добре адаптирани към условията и са много по-издръжливи на засушаването.

Според мен трябва да има промяна в нормативната уредба - да бъде намалена вноската във фонд „Инвестиции в горите“ или да има решение в рамките на всяко предприятие там, където се изважда такава суха или паднала каламитетна маса, да бъде намалена или въведена нулева ставка на вноската във фонда. Така може да се формира една по-атрактивна пазарна цена.

Втората посока е необходимостта от законодателна промяна, насочена към защитата и опазването на горите недържавна собственост. В момента в държавните горски територии мерките срещу съхненето се изпълняват на 80 %. Проблемът обаче остава в общинските, частните, църковните и групи гори, тъй като там заинтересоваността е много по-малка и се търси много по-голям икономически ефект от стопанисването им. Има собственици, които въобще не знаят къде е възстановената им гора. В тази връзка законодателят трябва да намери решение как, грижейки се за държавната горска територия, да се

усвояват падналите, сухите дървета, независимо от тяхната собственост, като средствата от реализацията се отделят в обособена сметка, от която впоследствие, ако някой от собствениците потърси правата си, да му бъдат изплатени тези средства. Друг момент е пожарното устройство в горите. Просеката в държавните територии се изпълнява, а части от нея, които попадат в частна или друга форма на собственост, не можем да изпълним, което компрометира цялото противопожарно устройство.

И третата, може би най-трудна посока на действие, е свързана с необходимостта от информационно-разяснителна кампания и насочване на общественото внимание към проблема, причините и действията, които смятаме да предприемем за разрешаването му. В конкретния случай санитарната сеч е единственото правилно решение за овладяване на процесите на съхнене при иглолистните култури и минимизиране на загубите в екологичен и икономически план.

08.10.2013 г.

**Материалите подготви
Снежана ПАСКАЛЕВА**

на от основните причини за това е засушаването, което влияе най-много на създадените на неподходящи месторастения изкуствени гори. В момента това е основният проблем, което в никакъв случай не бива да се отчита като грешка на предишните поколения лесовъди. На фона на онази България след 1940 г. действително е имало много сериозна нужда от бързо и голямо по площ залесяване, което по принцип се извършва с пионерни видове. Това е довело до създаване на 10-15 млн. дка изкуствени култури, не всички от които са на подходящи месторастения, на много места почвите са бедни. Създаването им е единствената възможност за бързо овладяване на ерозионните процеси и за създаване на подходящи условия за развитие на естествената гора. В момента сме точно в такъв етап, тъй като голяма част от културите са създадени в периода 1950-1975 година.

Как да се действа? Добрата лесовъдска практика преполога ежегодно усвояване на сухата и паднала маса. Необходимо е много по-сериозно инвентаризиране на тези съхнещи гори и тяхното ежегодно отстраняване, като тук трябва да се работи малко по-смело. С